

Senjska i Otočka biskupija u srednjem vijeku

Burić, Vlatka

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic "Nikola Tesla" in Gospić / Veleučilište "Nikola Tesla" u Gospiću**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:107:682863>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic Nikola Tesla in Gospić - Undergraduate thesis repository](#)

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Vlatka Burić

SENJSKA I OTOČKA BISKUPIJA U SREDNJEM VIJEKU

Završni rad

Gospić, 2015.

VELEUČILIŠTE „NIKOLA TESLA“ U GOSPIĆU

Upravni odjel

Stručni Upravni studij

SENJSKA I OTOČKA BISKUPIJA U SREDNJEM VIJEKU

Završni rad

MENTOR

Dr.sc. Marino Manin, izv.prof.

STUDENT

Vlatka Burić

MBS: 2963000101/08

Gospić, srpanj 2015.

Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

Upravni odjel

Gospić, 22.12. 2014.

ZADATAK

za završni rad

Pristupniku VLATKI BURIC' MBS: 2963000101/08

Studentu stručnog studija UPRAVNOG izdaje se tema završnog rada pod nazivom

SEMSKA I OTOČKA BISKUPIJA U SREDNJEJEM
VIJEKU

Sadržaj zadatka :

- PRILIKE U HRVATSKOJ U SREDNJEJEM
VIJEKU

- SEMSKA BISKUPIJA U SREDNJEJEM VIJEKU

- OTOČKA BISKUPIJA U SREDNJEJEM VIJEKU

- ZAKLJUČAK

Završni rad izraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta „Nikola Tesla“ u Gospiću.

Mentor: MARIWO MANIĆ zadano: 22.12.15. Mariwo Manić
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Pročelnik odjela: ALEXANDAR JERANIĆ predati do: 30.7.2015. [potpis]
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Student: Vlatka Buric' primio zadatak: 22.12.2014. Vlatka Buric'
(ime i prezime) (nadnevak) potpis

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam završni rad pod naslovom SENJSKA I OTOČKA BISKUPIJA U SREDNJEM VIJEKU izradila samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora dr. sc. Marina Manina, izv.prof.

Ime i prezime

Vlatka Buric'

(potpis studenta)

SAŽETAK

U ovom radu govori se o Senjskoj i Otočkoj biskupiji u srednjem vijeku, odnosno o njihovom osnivanju i značenju u kontekstu kulturnih i društvenih promjena koje su tada zahvaćale prostor Like i Senja. Kako su obje biskupije bile na teritoriju Frankopana, u prvom dijelu rada ukratko se osvrćemo na razdoblje srednjeg vijeka, karakteristike i prilike toga doba te na velikašku obitelj Frankopana koja je ostavila neizbrisiv trag na ovim prostorima u to vrijeme. Zatim se obrađuju biskupije, svaka u svojem poglavlju i potpoglavljima u kojima se govori, prema dostupnoj literaturi, o njihovom osnivanju, djelovanju, biskupima, crkvama na njihovom području, kaptolima koji su osnovani i u jednoj, i u drugoj biskupiji te u slučaju Otočke biskupije, o prestanku njenog djelovanja.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PRILIKE U HRVATSKOJ U SREDNJEM VIJEKU	3
2.1. Uspon Frankopana	4
2.2. Senj i Gacka pod vlašću Frankopana	5
3. SENJSKA BISKUPIJA	7
3.1. Senjski biskupi.....	8
3.2. Kaptol Senjske biskupije	10
3.3. Statut senjskog kaptola	11
3.4. Senjski kaptol – <i>locus credibilis</i>	12
3.5. Senjska katedrala	12
3.6. Redovničke zajednice u Senju u 14. stoljeću.....	13
3.7. Glagoljica i glagoljaši	14
4. OTOČKA BISKUPIJA	15
4.1. Patronatsko pravo	16
4.2. Sigismund Frankopanski.....	17
4.3. Utemeljenje Otočke biskupije.....	18
4.4. Bula pape Pija II.	18
4.5. Biskupi Otočke biskupije i Otočki kaptol.....	21
4.6. Opatija sv. Nikole u Otočcu.....	24
5. ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA:	27

1. UVOD

Grad Senj po svojoj bogatoj povijesti ubraja se u najstarije hrvatske gradove. Njegova uloga u hrvatskoj prošlosti nezaobilazna je kad se govori o hrvatskoj kulturnoj, crkvenoj, umjetničkoj i vojnoj povijesti. Senj je staro hrvatsko glagoljaško središte, kolijevka hrvatske pismenosti i duhovnosti. Glagoljska tiskara djelovala je u Senju i u njoj je tiskano sedam glagoljskih knjiga. U senjskoj se prvostolnici sv. Marije i svim crkvama senjske biskupije glagoljalo i sveta se misa služila na narodnom jeziku – starohrvatskoj čakavštini. Senj se odlikuje iznimno povoljnim zemljopisnim položajem pa je zahvaljujući tome već u antici poznata i značajna luka na istočnojadranskoj obali. Kad sve to znamo ne začuđuje ni činjenica da je Senjska biskupija postojala vjerojatno već početkom 5. stoljeća kada se u poslanici pape Inocenta I. spominje prvi poznati senjski biskup Laurencije. Sigurno je da je Senj sjedište biskupije od sredine 12. stoljeća kada je biskupija vjerojatno obnovljena i nalazi se u okviru splitske metropolije. Tada papa Aleksandar III., 1169. godine u pismu nalaže senjskom biskupu Mireju da bude vjeran i pokoran splitskom nadbiskupu, kao što su mu bili vjerni i njegovi prethodnici. Biskupi su stolovali u Senju, a biskupija je obuhvaćala Senj, Vinodol, Gacku i Bužane. U 12. stoljeću utemeljen je i kaptol koji je tada imao i pravo biranja biskupa. Godine 1340. donesen je i Statut Senjskog kaptola, a krajem 14. stoljeća kaptol je dobio i pravo vjerodostojnog mjesta (*locus credibilis*), odnosno počinje vršiti službu javne djelatnosti, te se tim pravom služi sve do polovice 18. stoljeća. Javni i privatni dokumenti ovjeravani su velikim i malim pečatnjakom te danas također predstavljaju važne spomenike hrvatske kulturne baštine. Od Senjske biskupije, u 15. stoljeću nakratko se odcijepila Otočka biskupija sa sjedištem u Otočcu.

Naime, sredinom 15. stoljeća u Hrvatskom Kraljevstvu uspostavljene su dvije nove biskupije: jedna sa sjedištem u Otočcu i Modruška (bivša Krbavska) sa sjedištem u Modrušu, obje na teritoriju knezova Frankopana. U crkveno-pravnom smislu, prethodno je teritorij novoosnovane Otočke biskupije pripadao Senjskoj biskupiji, od koje se nije potpuno ni odvojio tijekom cijelog svoga postojanja. Međutim, osnovana je Otočka biskupija i Otočac je prvi put proglašen gradom, a crkva sv. Nikole katedralom temeljem bule koju je papa Pio II. izdao 5. ožujka 1460. na inicijativu kneza Sigismunda Frankopana, tadašnjeg gospodara Gacke. Svega sedamdesetak godina postojanja odražava kratku i burnu prošlost Otočke biskupije koja je ugašena već 1534. godine. Njezin utemeljitelj Sigismund Frankopan htio je

to područje Gacke, a posebno Otočac modernizirati i podići na višu razinu te je popravio stari benediktinski samostan i crkvu sv. Nikole koju je obilno obdario prihodima i posjedima kako bi se moglo kvalitetno vršiti bogoslužje. Dogovorio se tada, s jedinim opatom, Ivanom i pozvao šestoricu svećenika kako bi zajedno s njim obavljali bogoslužje i službu župnika. Takvo stanje odobrio je i papa Kalist III. 1456. nakon čega je Sigismund zatražio Papino odobrenje za osnivanje nove biskupije u Otočcu. Uz prvog otočkog župnika Blaža Nikolina uskoro je bio oformljen i kaptol kanonika koji su se brinuli za crkvenu službu i obavljali je.

2. PRILIKE U HRVATSKOJ U SREDNJEM VIJEKU

Dolaskom Arpadovića na hrvatsko-ugarsko prijestolje osjetio se u sjevernoj Hrvatskoj jak ugarski utjecaj te se taj dio postepeno odvajao od Hrvatske južno od Gvozda, a kada je oko 1260. sjeverna Hrvatska dobila posebnoga bana i Slavonski sabor, obnovilo se povijesno dvojstvo hrvatskih zemalja te su se južno od Gvozda sve više osamostaljivali župani koji su s vremenom postali samostalni vladari. Tako je nastao sloj moćnog plemstva: knezovi Frankopani Krčki, Šubići Bribirski, Nelipčići Cetinski, Kurjakovići, Krbavski i drugi. Jačanju plemstva pridonijela je i provala Tatara 1242. godine jer se pokazalo da su za obranu najprikladniji utvrđeni gradovi što je još više ojačalo vlastelu. Kralj Bela je tada darivao uz obvezu vojne službe svojim vjernim podanicima zemljišta i županije, a ovlastio ih je i da na svojim posjedima grade tvrde gradove. Upravo taj plemićki stalež, potpuno se oblikovao i ojačao u 14. stoljeću. Međutim, jačanjem plemstva i dugotrajnim feudalnim sukobima svi su tereti padali na leđa slobodnih seljaka, kojih je bilo sve manje, i kmetova, seoskog sloja pučanstva koji su izgubili slobodu i bili izjednačeni u svom društvenom položaju. Krajem srednjega vijeka jezgra hrvatskoga naroda postao je neslobodan društveni sloj, ovisan o vlasteli. Primjer nestajanja slobodnih seljaka jesu vinodolske općine. Njihovi su pripadnici bili slobodni seljaci na svojoj zemlji. Godine 1225. knezovi Krčki stekli su Vinodolsku župu, a 1288. Vinodolci su postali kmetovima. Kmetovi su živjeli i radili na plemićkim i crkvenim posjedima, a u okolici primorskih gradova zemlju su posjedovali Crkva i građani. Zemljoposjednici su s težacima sklapali ugovor o zakupu zemlje prema običajima gradske općine uz davanje polovice ili trećine ili nekoga drugog dijela uroda, a nešto su plaćali i u novcu.

Uz prometne putove, pod utvrđenim mjestima i u bogatijim krajevima nastajali su gradovi i postepeno se razvijao i građanski stalež. Kako bi se osigurali od pritiska i zahtjeva vlastele, gradovi su nastojali postati slobodni, a to su mogli postići ako ih kralj uzme pod svoju izravnu vlast i podijeli im povlasticu slobodnoga kraljevskoga grada. Nakon tatarske provale slobodni kraljevski gradovi nastajali su i radi jačanja obrambene moći države.

Hrvatska književnost srednjega vijeka bila je namijenjena potrebama crkve i svećenstva, a pisci su bili prepisivači, prevodioci i kompilatori svećenici, pogotovo svećenici crkvenih redova. U najstarije doba to su bili benediktinci, a kasnije i franjevci podupirani od moćnih hrvatskih velikaša čije se zadužbine i danas vide diljem naše zemlje.

Međutim, velika sila koja je najprije pokorila Bosnu – Turci i Hrvatskoj je postala najveća prijetnja. Obrana od učestalih turskih prodora, pustošenja i odvođenja pučanstva u roblje postala je životno pitanje hrvatskoga naroda. Nakon što je hrvatska vojska 1493. na Krbavskom polju doživjela poraz nazvan „hrvatski poraz“ i „prvi rasap Kraljevstva Hrvatskog“ staro plemstvo od tog se poraza više nije oporavilo¹.

2.1. Uspon Frankopana

Frankopani su jedna od najmoćnijih i najutjecajnijih velikaških obitelji u Hrvatskoj i jedan od najznamenitijih plemićkih rodova koji je tijekom više generacija dao hrvatskom narodu niz svjetovnih i duhovnih odličnika. Loza se gasi smaknućem posljednjeg frankopanskog potomka Frana II. Krste 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu. Ostavili su golemu graditeljsku, rukopisnu i tradicijsku baštinu u vidu brojnih rukopisnih spomenika vjerskog, pravnog, književnog, gospodarskog i drugog sadržaja na više jezika i pisama. Njihova utjecaj na hrvatsku povijest i kulturu je nemjerljiv.

Podrijetlo Frankopana do danas nije razjašnjeno, smatra se da možda imaju veze s rimskim Frangipanima. U 12. stoljeću Frankopani su na otoku Krku, u kraju oko Vrbnika, ali njihovi sami počeci nisu uopće poznati. Kao prvi krčki knez spominje se Dujam I. (od oko 1126. do oko 1163.) koji je kao mletački podanik opskrbljivao Mlečane vojskom, brodovima i žitom². Upravljao je otokom Krkom kao knežijom u ime Mletačke Republike. Njegovi sinovi Bartol I. i Vid dobivaju otok u doživotno nasljedstvo te utvrđuju Krk i podižu tvrđavu i sudnicu. Dujmov treći sin Bartol II. ulazi u službu hrvatsko-ugarskog kralja Bele III. i dobiva Modrušku županiju i to nasljednim pravom uz vojnu obavezu. Prema ispravama kralja Andrije II. iz 1209. i iz 1223. te kralja Bele IV. iz 1251. Frankopanima pripadaju Modruš i Vinodol.

---

¹ Macan (1995), 79.

² Dostupno na: http://www.modrus-kcs.hr/plemicka_obitelj_frankopana.php (20.4.2014.)

2.2. Senj i Gacka pod vlašću Frankopana

Frankopani su uspjeli područje od Vinodola do Modruša zaokružiti u jedinstvenu državu, a u planu im je bilo i proširenje prema istoku na Bužane, Gacku, Liku i Krbavu. Gacka je poznata kao jedna od najstarijih hrvatskih pokrajina, a u crkvenom pogledu pripadala je zajedno s Otočcem Krčkoj biskupiji, ali kada je Krk oko 1154. došao pod Zadrsku nadbiskupiju i mletačkog patrijarha, Gacka župa pridružena je Senjskoj biskupiji. U 12. stoljeću Lika je podijeljena između krbavskog, ninskog i senjskog biskupa, a Lika je ugrožena čak i provalom Tatara zbog čega se Bela IV. bavi mišlju da poslije njihove provale 1263. utvrdi jedan dio Like. Prije Tatara Gacka i Senj bili su u posjedu crkvenog reda templara kojima je Senj oko 1183. ili 1184. s crkvom sv. Jurja darovao kralj Bela III³. Godine 1269. templari su se sporazumjeli s hrvatsko-ugarskim kraljem Belom IV. i priznali su mu pravo nad Senjom s okolicom i župom Gackom, a u zamjenu su dobili grad i županiju Dubicu na Uni. Kralj je tada za knezove Senja i Gacke počeo postavljati svoje velikaše i banove. Senj je bio potpuno okružen imanjima krčkih knezova, pod čijom su kontrolom bili kopneni i morski putovi te je knez Vid uspio pod svoju kontrolu staviti i grad Senj kojim su 1271. godine zagospodarili Frankopani. Ubrzo su Frankopani zavlada i bogatom župom Gackom koja je zauzimala čitavo područje rijeke Gacke i njezinih pritoka te se prostirala između Senjskog bila i Kapele. Knezovi Krčki dobili su u posjed Gacku za vrijeme kneza Dujma II., koji je pomogao da 1300. godine Karlo Robert postane kraljem hrvatskim, a potom i ugarskim, a za nagradu knezovima krčkim potvrđeni su posjedi Modruša, Vinodola i Gatanske županije s gradom Otočcem i načelništvo u Senju.

Prvi sigurni pisani dokaz o postojanju Otočca je iz 1300. godine kada se ime grada javlja uz postojanje Gacke županije, a u vezi s Dujmom, knezom krčkim, a *castrum* Otočac zapisan je 1316. godine u povelji kralja Karla Roberta izdanoj knezu Krčkom⁴. Od tada ustalio se naslov kneza Gacke kao dio naslova knezova krčkih, senjskih i modruških koji su kasnije nazvani Frankopani⁵.

Gacka se tada nalazi na važnom položaju sjecišta putova, smještena je između Senja koji je izvozno-uvozna luka, i Modruša kao centra županije s druge strane, a njome se odvija i komunikacija prema Lici i Krbavi. Poslije smrti Dujma II. čitavu župu Gacku nasljeđuje

---

³ Ljubović (2012) 200.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

njegov sin Fridrih III. koji je držao župe Modruš, Vinodol, Gacku i Drežnik, zatim grad Senj sa Sv. Jurjem i ostalim njegovim kotarom. Nakon Fridriha Gacku je naslijedio Dujam, a nakon njegove smrti njegov brat Bartol kojega su naslijedili Stjepan I. i Ivan (Anž) V. Anža je naslijedio Nikola (Mikula) IV. Knez i ban Hrvatske i Slavonije Nikola IV., 1430. u Rimu prima prezime de Frankapan, a papa Martin V. osobno ga prima i potvrđuje srodstvo krčkih knezova i rimskih Frankopana. Nikola IV. Frankopan imao je devet sinova koji su osnovali devet loza svoga roda⁶. Jedan od sinova, Sigismund, naslijedio je Gacku bez Brinja i stolovao u Otočcu, što mu je potvrđeno diobom među Frankopanima 12. lipnja 1449. godine u Modrušu. Tada je Sigismund dobio Otočac s Prozorom, Dabrom i Vrhovinama, a želio je učvrstiti svoju vlast i crkvenom autonomijom pa je zaslužan za osnutak Otočke biskupije o čemu će biti riječi u sljedećim poglavljima. Sigismund umire 1465. godine bez muških potomaka, a za vlast se otimaju ostali Frankopani. Pravo na naslijeđe osporavao im je kralj Matija, a i Turci sve više prijete., već 1463. prodrli su do Gacke i Senja. Do 1466. godine Frankopanima je ostala Gacka s Otočcem, a onda im je oduzima kralj Matija Korvin. Godine 1469. oduzima im Matija Korvin Senj i proglašava ga kraljevskim gradom. Godine 1479. kapetan grada Senja i Gacke postaje Dubrovčanin Maroje Žunović⁷. Formira se Senjska kapetanija koja obuhvaća Senj, Otočac, Brinje, Brlog, Starigrad, Karlobag i cijelo Primorje.

Frankopani gački i senjski dobro su upravljali svojim posjedima uglavnom poštujući obećana i stečena prava građana. Knezovi Ivan i Stjepan donijeli su i Statut 1388. godine koji jamči građanima njihova stara prava i određuje nove propise važne za sigurnost, javni red, čistoću, trgovinu, brodarstvo i šume. Za vrijeme Frankopana razvijeni su zanatstvo i trgovina, trgovci su bili zaštićeni posebnim trgovačkim ugovorima, a Senj je postao pomorsko središte.

---

⁶ Ljubović (2012) 201.

⁷ Isto, 202.

3. SENJSKA BISKUPIJA

Senj se odlikuje iznimno povoljnim zemljopisnim položajem pa je zahvaljujući tome već u antici poznata i značajna luka na istočnojadranskoj obali. Početkom 5. stoljeća u poslanici pape Inocenta I. spominje se prvi poznati senjski biskup Laurencije, a među biskupima koji su bili na Kalcedonskom saboru 451. godine spominje se i Maximinus Sesgniensis. Nije poznato je li Senjska biskupija postojala i prije ovih spominjanja biskupa. Poslije 743. godine nijedan povijesni izvor ne spominje Senjsku biskupiju sve do sredine 12. stoljeća kada je vjerojatno obnovljena⁸. Tek iz vijesti koje u 13. stoljeću donosi Toma Arhiđakon možemo naslutiti njezinu sudbinu u ranom srednjem vijeku. On naglašava da je krčka biskupija držala veći dio onih župa koje u njegovo vrijeme pripadaju senjskoj biskupiji. Iako nije sigurno koje su to župe, Nekić smatra da se Gacka ne može odvojiti od Senja, koji joj je izlaz na more, a njenu pripadnost krčkoj biskupiji mogla bi potvrđivati i povezanost opatija sv. Lucije i sv. Nikole s Bašćanske ploče⁹.

Do promjena u crkvenoj organizaciji dolazi polovicom 12. stoljeća kad se zaoštavaju sukobi između Mletačke Republike i Ugarsko-Hrvatskog kraljevstva. Godine 1154. osnovana je zadarska metropolija, a krčka i rapska biskupija izdvojene su iz splitske metropolije što znači da se ti krajevi izdvajaju ne samo od crkvenog nego i od političkog utjecaja hrvatskog kopna i ugarsko-hrvatskog kralja. Ugarsko-hrvatski kralj Stjepan III. potvrđuje splitskom nadbiskupu Petru pravo na Krbavu, Bužane, Plas, Vinodol, Modruš i Novigrad, međutim, u ispravi se ne spominju ostale tri župe: Lika, Gacka i Senj koje su s ovima prije nabrojenima činile cjelinu¹⁰. Gacka i Senj su vjerojatno već tada pripadale novouspostavljenoj Senjskoj biskupiji koja se spominje između 1168. i 1170. godine kada je papa Aleksandar III. ukorio senjskog biskupa Mireja zbog neposlušnosti prema splitskom metropoliti Gerardu. Iz papina obraćanja Mireju čak se vidi da on nije prvi senjski biskup, a Mirej je vjerojatno bio za razgraničenje svoje biskupije s ninskom biskupijom. Međutim 1179. godine i ninski biskup moli da se potvrdi dioba između dvije biskupije. Bogović misli da se radilo o području bivše

---

⁸ Bogović (2001) 22. Dostupno na: http://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=83678 (21.4.2014.)

⁹ Nekić (1997) 34.

¹⁰ Isto, 35.

rapške biskupije, tj. Lici, koja nije postala samostalna, nego je trebala biti priključena postojećim biskupijama na kopnu¹¹.

Godine 1180. umro je Manuel Komnen čime je prestala bizantska vlast u našim krajevima pa su se svi dijelovi splitske metropolije našli u jednoj državi. Pet godina kasnije sazvan je crkveni sabor na kojem su određene nove granice biskupija, a osnovana je i Krbavska biskupija. Sabor je održan u Splitu. Senjska biskupija obuhvaćala je tada župe Senj, Gacku i polovicu Like, dok su Krbavskoj biskupiji pripadale župe: Krbava, Bužani, Drežnik, Novigrad, Plas, Modruš i Vinodol. Međutim, trogirski prijepis daje nam drugačije podatke: u Senjskoj su biskupiji Senj, Vinodol, Gacka i Bužani, dok su u Krbavskoj Modruš, Plas, Drežnik, Novigrad, Krbava i polovica Like. Nekić smatra da je iz tih dokumenata vidljivo da su Senjskoj biskupiji pripadale župe Senj i Gacka, a da nejasnoće postoje oko Vinodola, Bužana i polovice Like¹². Povjesničari su podijeljenih mišljenja oko ovih nejasnoća, neki drže da je ispravan trogirski prijepis, a neki da je ispravan splitski. Što se tiče buške župe M. Bogović smatra da je došlo do njene podjele, pri čemu je njen primorski dio pripao Senjskoj biskupiji¹³. U oba je prijepisa navedeno da njezin južni dio pripada ninskoj biskupiji, a sporna ostaje pripadnost sjevernog dijela i granica podjele. U sporu Mireja i Mateja oko Like, Mirej je izgubio i morao je čitavu Liku prepustiti ninskom biskupu. Na saboru je riješeno i pitanje sjedišta senjskog biskupa koji od tada stoluje u Senju, a nova crkvena organizacija potrajat će sve do provale Turaka.

3.1. Senjski biskupi

Ne zna se mnogo o senjskim biskupima u srednjem vijeku, kao i što se ne može točno odrediti vrijeme njihova djelovanja.

Na prijelazu iz 13. u 14. stoljeće u Senju je stolovao biskup Nikola koji je vjerojatno bio franjevac¹⁴. Prvi put se spominje 1292. godine, a posljednji put 1312. godine. Međutim, u jednom izvoru spominje se u to vrijeme i Leonard koji se više nigdje ne spominje pa se sumnja u njegovo postojanje. Ne zna se sigurno je li nakon 1312. biskup još uvijek bio

---

¹¹ Isto, 36.

¹² Nekić (1997), 36.

¹³ Isto, 37.

¹⁴ Bogović (1988), 16. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=128789

(22.4.2014.)

Nikola, ili je to možda spomenuti Leonard. Godine 1322. papa Ivan XXII. povjerava biskupima senjskom i ninskom da predaju palij novom zadarskom nadbiskupu. Tada je senjski biskup Juraj, o kojemu se zna samo to da je pristao da mu nasljednika imenuje papa, bez prethodnog izbora stolnog kaptola. Papa je za Jurjeva nasljednika 1333. imenovao augustinca Ivana iz Pise koji je u Avignonu bio posvećen za biskupa i uputio se 1334. u Senj da preuzme upravu biskupije¹⁵. Međutim, senjski je kaptol koristeći svoje pravo izabrao za Jurjeva nasljednika Bernarda, opata benediktinskog samostana sv. Jurja Lisačkog. Od kanonika spominju se tada arhidakon Jakov, arhiprezbiter Juraj i primicer Ivan. Splitski nadbiskup potvrdio je kaptolski izbor. Kad je došao papin kandidat – Ivan naišao je na žestok otpor krčkih knezova Dujma i Bartola, gospodara Senja, biskupa Bernarda, kaptola, ostalog klera i naroda. Ivan se povukao na Rab odakle je nastojao izboriti svoje pravo. Opomenuo je opate, gradsku upravu i suce, a na kraju ih je izopćio, a na grad bacio interdikt, odnosno zabranio crkvenim ljudima da obavljaju crkvenu službu i bogoslužje. Zatim se obratio i papi koji je 1338. poslao pisma biskupima rapskom i osorskom, opatu sv. Petra u Rabu, splitskom nadbiskupu i kleru i narodu senjske biskupije u kojima traži da se prihvati Ivan, kao jedini zakoniti senjski biskup. Papina intervencija vjerojatno je bila uspješna jer se u spisima Bernard više ne spominje, a prema nekima Ivan je u Senju prihvaćen kao biskup, ali je često bio odsutan. Papa je Ivana 1448. promovirao za splitskog nadbiskupa. Bogović drži da je to možda bilo iz razloga da se onemogućiti ponovni slučaj potvrđivanja biskupa od strane senjskog kaptola. Ivan je bio protivnik toga pa je papa mogao mirno imenovati u Senju Ivanova nasljednika

Godine 1349., 17. lipnja imenovan je senjskim biskupom talijanski dominikanac Portiva iz Langoville čije ime se susreće u spisima sve do 1379., ali nije zabilježeno ništa od njegova djelovanja. Vjerojatno su njegovom zaslugom došli dominikanci u Senj 1378. godine¹⁶.

Biskup koji se spominje nakon Portive jest Toma koji se u dokumentima javlja svega dva puta, prvi put 1383, a drugi put 1384. godine. Zna se da je zamijenio neka biskupijska imanja koja su do tada bila vlasništvo krčkog kneza Ivana.

Ivan de Cardinalibus postao je biskup 17. srpnja 1386¹⁷. Rodom je iz Pesara, a bio je zagrebački kanonik lektor i generalni vikar zagrebačkog biskupa. On je uživao potporu

---

¹⁵ Isto, 17.

¹⁶ Isto, 18.

¹⁷ Isto, 19.

kraljice Marije i njenog zaručnika Žigmunda Luksemburškog, a uz njenu podršku dobio je senjsku biskupiju u kojoj je vladao Ivan Krčki, također kraljičin pristalica. Godine 1388. održan je u Splitu metropolitanski sabor na kojemu se senjski biskup nije pojavio pa je kažnjen sa 100 dukata, a senjski kaptol sa 60. Kažnjeni su i opat sv. Jurja kod Senja i opat sv. Nikole u Otočcu¹⁸.

Ivan je umro 2. travnja 1392., a naslijedio ga je sinovac Leonard koji je svome stricu u senjskoj katedrali sagradio spomen-grobnicu, koja i danas ondje postoji. Na početku njegova biskupovanja Žigmund je senjskom kaptolu dodijelio pravo pečata 11. studenoga 1392. godine. I Leonard je, kao i stric bio tijesno vezan s vladarom Ivanom Krčkim pa ga ovaj šalje 1393. u Veneciju da ondje iznajmi tri oružane galije za borbu protiv nepokornih Zadran¹⁹. Umro je 1401. ili 1402. godine kao zadnji biskup 14. stoljeća.

3.2. Kaptol Senjske biskupije

Bliži suradnici biskupa dobili su naziv kanonici (canon – pravilo, zakon), a njihov zbor zvao se kaptol. Redovito je uz svako biskupsko sjedište postojao takav zbor kanonika i zvao se stolni ili katedralni kaptol.

Što se tiče kaptola Senjske biskupije, o njegovu utemeljenju nemamo podataka do godine 1185., od kada datiraju njegovi akti. U početku je imao najmanje tri kanonika koji su pomagali u obavljanju bogoslužja i zamjenjivali biskupa u upravljanju biskupijom dok je bio odsutan, a Kaptol ima i pravo biranja biskupa. Prvi biskup je bio Juraj nakon čije smrti papa Ivan XXII. za novoga senjskog biskupa postavlja augustinca Ivana iz Pise i o tome pismeno izvješćuje splitskog nadbiskupa, Stolni kaptol u Senju, te kler i narod grada Senja i biskupije²⁰.

Međutim, Senjski kaptol služeći se svojim pravom bira za biskupa Bernarda, opata benediktinskog samostana sv. Jurja. Taj izbor potvrđuje splitski nadbiskup i metropolit pod čiju jurisdikciju spada Senjska biskupija. Ne zna se pouzdano kako je ovaj spor završio, ali u nekim ispravama spominje se kao senjski biskup – Ivan, za kojeg neki povjesničari smatraju da je bio biskup nakon Bernardove smrti.

---

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto

²⁰ Nekić (1997), 39.

3.3. Statut senjskog kaptola

Klasično vrijeme kaptola, kada oni dobivaju svoju trajnu fizionomiju, jest vrijeme od 12. do 15. stoljeća²¹. Kako bi se jasnije uredili odnosi kaptola prema biskupu i prava i dužnosti kaptola i kanonika donose se kaptolski statuti. Tako je donesen Senjski kaptolski statut 1380. godine u kojem se određuju prava i obveze kanonika i biskupa.

U senjskom Kaptolskom arhivu nije se sačuvao nijedan primjerak Statuta, a do sada su nam poznata tri prijepisa. Bogović smatra da Statut nije nastao 1380. nego oko 1340. što potvrđuje raznim dokazima²².

Statut se sastoji od 31 odredbe iz kojih saznajemo da su u kaptolu biskup i 12 kanonika te da je glavni prihod biskupijska desetina. Stolni kaptol čine biskup i 12 kanonika među kojima su tri dostojanstvenika: arhiđakon (arhižakan), arhiprezbiter (arhiprvad) i primicer (premaner)²³. Pri glasanju svakome članu pripada jedan glas, a samo biskupu dva. Natpolovična većina donosi zaključke, a kanonik može postati samo svećenik. Kanonici su se brinuli za dolično bogoslužje u stolnoj crkvi i u ostalim crkvama gdje biskup obavlja bogoslužje. Statut propisuje i raspored službe Božje kroz tjedan te daje pravo kaptolu da izabire župnike i upravitelja crkava u cijelom senjskom okružju, a biskup je dužan poštovati zaključke kaptola, a o nekadašnjem pravu na izbor biskupa nema spomena. Izvan kaptolske nadležnosti ostaje samo crkva sv. Marije Magdalene vjerojatno zato što je bila u funkciji gradske kapele pa su gradski oci imali patronat nad njom. Uz biskupa i kaptol spominju se još opatija sv. Jurja kraj Senja i sv. Križa u Senjskoj dragi. Zanimljivo je da Statut propisuje i neke stare običaje kao što je na primjer običaj da biskup daje objed kanonicima na dan Velike Gospe, a kaptol biskupu na dan sv. Jeronima. Naime, vjerovalo se da je sveti Jeronim tvorac glagoljskog pisma i glagoljske liturgije, a senjski kaptol je bio jedini od sličnih ustanova koji je bogoslužje vršio iz glagoljskih knjiga. Kaptol je u prvom redu bio zadužen za bogoslužje pa je tako išao i drugim crkvama za veće blagdane kad bi se išlo u procesiji ispred koje se nosi kaptolski križ. Ako se ne bi održala obveza ugošćavanja, opatije su bile dužne dati kaptolu i još neka davanja na primjer opatija sv. Jurja dužna je o blagdanu sv. Jurja dati kaptolu ovna, janje, sir, mijeh mlijeka, 12 kruhova i dva stara vina. Prigodom posvećenja crkve, onaj čija se crkva posvećuje dužan je snositi troškove prijevoza i boravka, a treba dati kaptolu objed i dva

---

²¹ Bogović (1988), 22.

²² Isto, 25.

²³ Isto, 25.

stara vina. Kaptolu pripadaju i takse sa sprovoda i misa za pokojne, a glavni prihod dobiva se od biskupijske desetine. Desetine se dijele – kako je to općenito uobičajeno – na četiri dijela: biskupu, kaptolu, fabrici (uzdržavanje crkvenih zdanja) i siromasima – taj dio biskup je dodijelio kaptolu u smislu da pripada siromašnim svećenicima²⁴. Kaptolski statut propisuje i što treba dati biskupu u određenim prilikama. U slučaju da bude raspisan neki namet, onda četvrtinu plaća biskup, četvrtinu opatije sv. Jurja i sv. Križa, a polovinu kaptol zajedno s ostalim klerom biskupije.

3.4. Senjski kaptol – *locus credibilis*

Senjski kaptol dobio je povlasticu vjerodostojnog mjesta - *locus credibilis* od kralja Žigmunda 25. listopada 1392. godine. Kraljevskim privilegijem legalizirana je uporaba i vjerodostojnost kaptolskog pečata, kojim su do tada ovjeravani dokumenti i isprave, a tu je djelatnost obavljao sve do 1741. godine²⁵. Ta posebna povlastica obnavljana je 1480. nedugo nakon uspostave kraljevske vlasti u Senju kad je potvrđuje kralj Matija Korvin (1458.-1490.), i 1527. nakon Cetinskog sabora kad je potvrđuje kralj Ferdinand I. (1527.-1564.). Dakle, u sakristiji katedralne crkve kanonici prevode povelje s hrvatskoga na latinski i s latinskog na hrvatski, saslušavaju stranke u sporu, uvode u posjed na temelju kraljevskih darovnica, a u manjim parnicama i sami presuđuju²⁶. Te poslove obavljao je cijeli kaptol pa su povelje ovjeravane kaptolskim pečatom. Za važnije slučajeve kaptolski povjerenik pozvao bi javnog bilježnika da potvrdi povelju svojim znakom i potpisom.

3.5. Senjska katedrala

Godine 1248. senjski biskup dobio je osobno pravo na staroslavensku službu Božju, a time je dobio snažnu potporu u svojoj glagoljaškoj praksi i njegov kaptol²⁷. Područje Senja postaje najjače uporište glagoljice uopće. Senjska katedrala prvi put se spominje 1271., kada Senjani ispred nje biraju svoga kneza Vida Frankopana.²⁸ Na prostoru na kojemu se danas nalazi katedrala vjerojatno je postojala crkva sa zvonikom, a povjesničar Bogović drži da je

---

²⁴ Isto, 26.

²⁵ Gulin (1988), 38.

²⁶ Bogović (1988), 23.

²⁷ Isto.

²⁸ Nekić (1997), 41.

toranj pripadao crkvi sv. Jurja koju su dobili templari 1184./1185. i koji na njezinim ostacima grade katedralu²⁹. Nakon požara 1239. crkva je obnovljena u skladu s potrebama biskupskog sjedišta pa dobiva oblik koji će sačuvati do početka 18. stoljeća.

Prvi sigurno datirani i sačuvani spomenik u katedrali je grobna ploča biskupa Ivana de Cardinalibusa iz godine 1392. Podigao ju je njegov nećak i nasljednik, biskup Leonardo, a smještena je na zidu iznad vrata koja vode u sakristiju.

3.6. Redovničke zajednice u Senju u 14. stoljeću

U srednjem vijeku u Senjskoj biskupiji djelovale su redovničke zajednice: benediktinci, franjevci, dominikanci, pavlini i augustinci. Od benediktinskih opatija u biskupiji su bile: sv. Juraj Lisački kod Senja, sv. Križ u Senjskoj Drazi, sv. Nikola u Otočcu i možda sv. Dujam nad Senjom³⁰. Najstarija poznata crkva na ovom području je crkva sv. Jurja i o njoj se ima najviše podataka³¹. Naime, kralj Bela III. Senj je dao jednom crkvenom redu - templarima oko 1184. godine što je vjerojatno bila crkvena nadarbina, tj. Senjska biskupija i opatija sv. Jurja. Templari ostaju u Senju do 1269. godine, a templarsku crkvu sv. Jurja treba odvojiti od benediktinske crkve i samostana u današnjem sv. Jurju. Moguće je da je i na Trbušnjaku bio samostan s crkvom sv. Jurja, što je poslije dana na korištenje benediktincima. Opatija sv. Križa bila je u Senjskoj Dragi vjerojatno na mjestu gdje se i danas nalazi istoimena crkva³², a redovnička zajednica djelovala je u prvoj polovici 14. stoljeća. Od kraja 15. stoljeća vezana je uz senjski kaptol, a arhidakon je često bio opat sv. Križa.

Franjevci se 1272. prvi put spominju u Senju. Tada oni već imaju svoju crkvu i kuću nedaleko gradskih zidina, na prostoru danas zvanom Travica, ali je teško precizno odrediti lokaciju³³. Franjevački samostan srušen je zbog opasnosti od Turaka da ne ugrožava grad, a novi je sagrađen 1558. unutar gradskih zidina.

Dominikanci su 1378. dobili u Senju crkvu sv. Nikole, a dvije godine kasnije spominje se i njihov samostan uz crkvu. Od tada će oni ostati u Senju sve do 1633. ili 1634. Njihovu crkvu i samostan preuzimaju pavlini.

---

²⁹ Isto, 42.

³⁰ Bogović (1988), 24.

³¹ Isto

³² Isto, 25.

³³ Isto, 26.

O opatiji sv. Dujma nad Senjom postoji malo podataka. Prvi spis u kojem se spominje potječe od 29. siječnja 1550.

Godine 1506. spominje se i samostan u Brinju, ali o njemu nema sigurnih podataka. Vjerojatno su u njemu bili dominikanci koji se prvi put spominju 1278. i koji su u Senju sagradili crkvu i samostan sv. Nikole. Ostali su u Senju do tridesetih godina 17. stoljeća.

Najstariji pavlinski samostan u Senjskoj biskupiji nastao je sredinom 14. stoljeća u uvali Ljubotina, uz more južno do Senja, a posvećen je bio sv. Spasu, pa se ta uvala danas zove Spasovac. U Vlačkoj dragi 1390. osnovao je senjski arhiđakon Radovan samostan sv. Jelene, a uvala u kojoj se nalazi zove se Sveta Jelena. Oba su nestala u 16. stoljeću³⁴. Crkveni red augustinci djelovali su samo u Brinju gdje je bila crkva sv. Marije s augustinskim samostanom.

U 14. stoljeću postojalo je u Senju 17 crkava i crkvice³⁵ za koje imamo sigurne podatke što govori o tome koliko je značajno crkveno središte bio Senj. U većim crkvama pokapale su se uglednije ličnosti, a oko njih su postojala groblja.

Nadolazeća turska opasnost najveći je razlog promjena u Senjskoj biskupiji u 15. stoljeću. Naime, nakon pada Bosne 1463. i naša područja su sve više ugrožena, a nakon poraza hrvatske vojske na Krbavskom polju 1493. i zauzimanja Like i Krbave 1527. situacija je sve gora i gora. Područje biskupije izloženo je stalnim napadima i pljačkama sredinom 16. stoljeća i svedeno je na tri župe: Senj, Otočac i Brinje, i samo je prva župa mogla bar donekle djelovati³⁶. Na prilike u biskupiji loše se odrazilo i opadanje ugleda i moći knezova Frankopana, a također i osnivanje Otočke biskupije.

3.7. Glagoljica i glagoljaši

Bogoslužje u senjskoj katedrali i u ostalim crkvama obavljalo se na staroslavenskom jeziku, i vjerojatno u franjevačkim i dominikanskim samostanima povremeno i na latinskom jeziku. Iako postoji malo izvora koji govore o glagoljaškoj praksi, možemo reći da glagoljašku praksu u Senju potvrđuju tri spomenika: natpis na crkvi sv. Martina, Statut senjskog kaptola i Lobkowiczov psaltir – pravni dokument pisan u Senju 1359. godine.

---

³⁴ Isto, 27.

³⁵ Isto, 22.

³⁶ Isto, 22.

Vijest iz pisma pape Inocenta IV. senjskom biskupu od 29. ožujka 1248. govori o tome da je glagoljica proširena i po drugim južnoslavenskim krajevima. Biskup Filip očito se pozvao na posebno pismo kojim se u Slavoniji služi bogoslužje, a koje je došlo od sv. Jeronima pa kojim bi se i on služio kako bi se prilagodio običaju zemlje u kojoj je biskup. To mu je ovim pismom i dozvoljeno. Dakle, po biskupu Filipu glagoljica 1248. s papinskim blagoslovom prelazi prag senjske katedrale, a mise se služe staroslavenskim jezikom što je označilo početak hrvatske glagoljske kulture 14. i 15. stoljeća³⁷.

Iako je Senj odigrao veliku ulogu u povijesti glagoljaštva u Hrvatskoj, nakon spomenutog pisma, glagoljica je datirana na spomeniku tek iz 1330. na crkvi sv. Martina u Senju. Glagoljicom je vjerojatno pisan i Statut senjskog kaptola iz 1340. godine iako nije sačuvan original, ali je na latiničkom prijepisu zapisano „Bi ovo skopiano s glagolskoga na naš Dalmatinski jezik pravo i verno“³⁸.

Lobkowitzow glagoljski psaltir pisao je u Senju žakan Kirin, namijenjen je laicima pa iz toga proizlazi da je glagoljica bila poznato pismo i izvan svećeničkih krugova. Od bogate glagoljske građe pravnog karaktera danas je ostala samo kaptolska Kvaderna i oporuka Tome Partinića iz 1445.

Prvi poznati senjski tiskar je Blaž Baromić koji je pisao najprije u Vrbniku za popa Mavra, međutim stolni kaptol u Krku bio je latinaški zbog čega su perspektivniji i sposobniji glagoljaši, poput Baromića, dolazili u Senj, gdje su kanonici i biskup bili glagoljaši. U Senju je bilo više takvih svećenika i kanonika, a u vrijeme kad i Baromić, spominje se u Senju i kanonik Blaž s Baške³⁹. Spomenut ćemo samo neke glagoljaške knjige iz prve faze rada tiskare u Senju. Prva knjiga koja je tiskana u senjskoj tiskari je *Misal*, tiskan 1494. godine, od kojeg su sačuvana tri primjerka. Zatim *Spovid općena*, 1496., knjižica od 36 listova koja je prijevod popularnog priručnika za obavljanje ispovijedi. *Naručnik plebanušev* iz 1507. godine, prijevod teološkog priručnika „Manipulus curatorum“ koji je sačuvan u šest primjeraka i druga djela što potpuna, što nepotpuna, ali koja sva svjedoče o bogatoj glagoljaškoj praksi u Senju i o postojanju Senjske glagoljske tiskare koja je prva sigurna tiskara na našem tlu. Najstariji glagoljski natpis je nastao oko 1100. godine, to je poznata *Senjska ploča*, a najmlađi sačuvani je iz 1543.

Najduže je glagoljica bila u uporabi u senjskom kaptolu, sve do 17. stoljeća.

---

³⁷ Bogović (2008), 14.

³⁸ Isto, 14.

³⁹ Isto, 16.

4. OTOČKA BISKUPIJA

U crkvenom smislu Gacka je oduvijek povezana uz Senjsku biskupiju. Čak i kad su postojale dvije biskupije, dva središta u crkveno-pravnom smislu nisu bila potpuno razdvojena.

Sredinom 14. stoljeća Gacka je na razini arhiprezbiterata (dekanata) unutar senjske biskupije koja je uspostavljena je ili obnovljena sredinom 12. stoljeća, a u 15. stoljeću obuhvaćala je Gacku s Otočcem i Brinjem kao glavnim središtima.

4.1. Patronatsko pravo

Patronat Sigismunda Frankopana bio je ključni čimbenik osnutka Otočke biskupije.

Patronatsko pravo razvilo se u srednjovjekovnome razdoblju germanskoga prava. Onaj tko bi sagradio crkvu na svome zemljištu raspolagao bi s njom bez obzira na biskupa. Vladar je imao vrhovnu vlast nad čitavim teritorijem, čak i nad osobama.

Sve biskupije i župe u Hrvatskoj bile su pod patronatom ugarsko-hrvatskoga kralja, što će kasnije prijeći na austrijskoga cara kao nasljednika krune sv. Stjepana i potrajati sve do propasti Austro-Ugarske. Mađarski kralj Stjepan (997.-1038.) bio je rex apostolicus (apostolski kralj), onaj koji može osnivati biskupije i metropolije, uređivati ih i premještati biskupe. Bio je vrhovni patron crkava, a njegovi su nasljednici taj svoj privilegij protegnuli na sve župe svoje vladavine. Tako su hrvatsko-ugarski kraljevi darivali posjede, gradove i čitave županije plemićima i kneževima, a kao vrhovni patroni crkava u Hrvatskoj, uz to su im dijelili i privilegije patronatskog prava nad Crkvom na teritoriju njihovih posjeda i županija.⁴⁰ Prva takva povelja je iz 1289. godine kada je kralj Ladislav Kumanac krčkim, vinodolskim i modruškim knezovima potvrdio sva njihova posjedovanja i podijelio im patronatska prava u biskupijama krbavskoj i senjskoj u kojima su se nalazili njihovi posjedi. Tako krčki knezovi, poslije nazvani Frankopani, imaju patronat nad biskupijama Senjskom i Krbavskom.

---

⁴⁰ Medved (2012), 141.

4.2. Sigismund Frankopanski

Osnutku Otočke biskupije svakako je prethodila politička volja, ali i vlast na tom području kojim je gospodario knez Nikola IV. Frankopan, zvani Mikula (1393.-1432.) On je bio jedini muški član obitelji koji je pod svojom vlašću držao Krk s otokom, Senj s kotarom, župe Gacku, Vinodol, Modruše, Drežnik sa Slunjem te Cetinje s kotarom Klokočkim. Nakon njegove smrti stariji sin Stjepan boravio je u Modrušu, a mlađi Sigismund u Otočcu. Stjepan je bio i u službi kralja Matijaša, kojega je zastupao na brojnim pregovorima kod pape i plemića u Italiji. Braća su se tako udaljila i zbog političkih i drugih razloga. To je potrajalo do 1449. godine kada su se vjerojatno posredstvom biskupa s područja svojih biskupija – krčkoga Franje, senjskog Andrije i krbavskog Vida – izmirila u Modrušu, gdje su od 12. do 14. lipnja dogovorili podjelu svih svojih zemalja i posjeda na osam dijelova, gospoštija⁴¹. Svaki je upravljao onim područjem na kojemu je tada boravio, pa je tako Stjepan II. (1416.-1481.) dobio gradove i kaštele Modruš, Tržan, Vitunj, Grobnik i Dubovac, a mlađi Sigismund (1434.-1468.) zadržao je Otočac, Prozor, Vrhovine i Dabar.

Nakon što su braća podijelila među sobom očevu baštinu, upravu svoga dijela željeli su učvrstiti i crkvenom autonomijom. To su učinili na temelju spomenutog baštinskog prava koje je Frankopanima još 1289. nad njihovim posjedima potvrdio ugarsko-hrvatski kralj Ladislav, uključujući i pravo patronata nad obje biskupije. Braća su tako počela obnavljati svoje kneževine, želeći ih unaprijediti i osuvremeniti. Stoga se obraćaju papi Piju II. (1458.-1464.) sa zahtjevima: Sigismund za osnutak nove biskupije u Otočcu, a Stjepan za premještanje stare Krbavske biskupije u Modruš. Stjepan je često boravio kod Pape u Mantovi pa mu nije bilo teško postići cilj, a posebno zbog osnovnog razloga – svakodnevne turske opasnosti koja je prijetila krbavskom biskupu Franji i njegovu kaptolu pokraj Udbine⁴². Premještanje je sigurno želio i Franjo koji je bio Modrušanin. Tako Stjepan već 1457. biskupa Franju naziva modruškim i krbavskim. Sveti Otac 1460. potvrdio je to imenovanje, u isti mah potvrđujući i izmještanje biskupskog središta iz nesigurne Udbine u Modruš, u župnu crkvu sv. Marka, koja je pretvorena u katedralnu crkvu sv. Marije. Krbavski knezovi nisu se složili s tim pa su neko vrijeme čak držali Franju u zarobljeništvu, ali su ga na papinu molbu pustili 1462. na slobodu.

---

⁴¹ Gulin (2012), 184.

⁴² Isto, 185.

Isto to Sigismund želi učiniti s Otočcem pa je osnovao 1461. biskupiju u Otočcu. Prema nekim izvorima razlog za to mogao bi biti i razdor u obitelji Frankopana⁴³.

Sigismund Frankopan je nedaleko od otočke gradske utvrde kraj samostana i crkve sv. Nikole, koju je želio nakon turskog pustošenja obnoviti i osposobiti za nov život i potrebe vjernika, sagradio svoj kaštel i dvor te 1449. crkvu daruje selištem Međupotočjem sa zemljom, brdom i vodom i lovištem Drobnicom, zatim приходима arhiprezbiterata u Gackoj, Vrhovinama i Dabru sa svim njihovim zakonima i običajima i pripadnostima⁴⁴, crkvom sv. Marka u Ljubčoj Vasi, područjem uz otočki kaštel zvanim Obrica te приходима otočkog županata. Otočka opatija je nakon turskog razaranja ostala samo s jednim opatom, Ivanom, bez ijednoga redovnika. Da bi Crkvu i samostan stavio ponovno u funkciju i pokrenuo nov život Sigismund je pozvao šestoricu svećenika koji su imali vršiti župničku službu, a dao im je na korištenje i biskupsku kuriju, kuću koju je senjski biskup imao u Otočcu, i koju je s vremenom dobio opat. Takvo stanje odobrio je i papa Kalist III. (1455.-1458.) bulom od 1. lipnja 1456. te je tako pripremljen teren za osnivanje Otočke biskupije. Tako se 1459. Sigismund obratio papi obrazloživši kako postoje svi uvjeti za osnutak biskupije.

4.3. Utemeljenje Otočke biskupije

Papa Pio II. utemeljio je Otočku biskupiju 1460. godine. Inače je taj papa slavenski svijet smatrao punopravnim dijelom Europe te je i spominjan kao papa zaslužan u odnosu prema Slavenima (Hrvatima)⁴⁵. Bio je i biskup Trsta od 1447. do 1450. te je godinu dana nakon što je 1457. postao kardinalom, izabran za papu, a 5. ožujka 1460. bulom osniva Otočku biskupiju, a sam Otočac dobiva naslov *civitas* jer je to bio preduvjet da neko mjesto postane biskupsko sjedište. Papinu odluku teško je prihvatio senjski biskup (Nikola), jer se njome sav otočki kraj odcjepljivao od Senjske i pripajao novoosnovanoj Otočkoj biskupiji, čije su granice obuhvaćale sve Sigismundove posjede u Gackoj: cijelu Gacku dolinu, Vrhovljansko i Dabarsko područje sve do Letinca i potkapelskih župa, te Ramljane i Kuterevo do Kosinja, koji su ostali pod upravom Senjske biskupije.

4.4. Bula pape Pija II.

---

⁴³ Medved (2012), 142.

⁴⁴ Gulin (2012), 186.

⁴⁵ Medved 82012), 143.

Bula pape Pija II. važna je iz mnogo razloga; ona govori o tadašnjem gradu Otočcu, njegovoj budućnosti i prilikama. Podatci iz bule važni su za zavičajnu povijest Gacke, Otočca i okolice. Prijepis Bule pape Pija II. o osnutku grada Otočca i Otočke biskupije čuva se u *Vatikanskom registru*. Bula je prepisana papinskom kurijalom s naznakama na marginama i pripada u spise Piccolominiya, kasnijeg pape Pija II. i na njoj je bio utisnut pečat, a na prijepisu je naznačen prepisivač bule. Bula sadrži sva tri konvencionalna dijela srednjovjekovne isprave tj. uvod ili protokol, tekst, kontekst ili sadržaj i eshatol ili zaključni dio⁴⁶. *Intitulacija*⁴⁷ je čelna diplomatska formula prijepisa donesene predmetne bule pape Pija II. Kratka je i donosi samo papinsko ime. Nakon kratke *intitulacije* slijedi i kratka *promulgacija*, odnosno *notifikacija* ili *publikacija* bule. Njome se ukratko riječima *ad perpetuam rei memoriam* obznanjuje trajnost isprave. Sljedeća formula *arenge* izražava središte Isusa Krista kao Spasitelja ljudskog roda. Arenga je primjena evanđeoskog postulata Isusovog namjesnika na zemlji u osobi pape Pija II. Zato u buli papa kazuje da je potaknut primjerom Isusa Krista kojega on zamjenjuje na zemlji i po Isusovom primjeru, koji je zapovjedio da se ono što je zapostavljeno, a služi dobrobiti kršćanima i općenito ljudskom rodu treba podignuti na višu raznu pri čemu bi se pokazala Božja pravednost i milosrđe prema ljudskom rodu, i u poziciji je da s najuzvišenijeg i najvišeg mjesta cijelog zemaljskog svijeta na tren svrne pogled i na pojedine njegove dijelove. Sad je to učinio prema Gackoj županiji, odnosno prema gradu Otočcu. I stoga, radi pravednosti, naseljeno i poznato mjesto Otočac uzdiže na *civitas*, na razinu grada prema zapadnoeuropskim propisima jer su to žitelji Otočca zaslužili. Gledano sa stajališta povjesničara i diplomatičara, u ovoj je buli praktično primijenjena teološka, filozofijska, pravna i moralna misao donesene arenge u ispravi⁴⁸.

Papa Pio II. u buli kaže da je upoznat s prilikama u tom dijelu Hrvatske i da Otočac, koji je u vlasti senjskog kneza Sigismunda, iz roda krčkih knezova Frankopana slovi kao poznato i značajno mjesto s brojnim doseljenicima i autohtonim žiteljima s dobrim uvjetima za materijalni i duhovni život. Nadalje, papa kazuje da mu je knez Sigismund Frankapan prethodno posvjedočio, ispravom, da je svjetovnu opatiju s crkvom svetog Nikole u Otočcu obdario novčano i nekretninama s godišnjim prihodima u iznosu oko dvjesto zlatnika. To je učinio da njegovi podanici ne bi više bili prisiljeni ići na dalek i naporan put do Senja, osobito zimi, primati sakramente pa stoga moli papu da se zborna crkva u Otočcu uzdigne na rang

---

⁴⁶ Brković (2012), 163.

⁴⁷ Brković (2012), 163.

⁴⁸ Brković (2012), 163.

katedrale, odnosno da osnuje biskupiju na čelu s biskupom koji će tu prebivati, a jedan od uvjeta za to je da Otočac proglasi gradom s obilježjima zapadnoeuropskog grada. Dalje on kazuje da se je oko ovog pitanja savjetovao s braćom biskupima i s drugim svećenstvom te tek onda apostolskom ovlašću na porast pobožnosti i na spasenje vjernika Otočac podigao na rang grada i zbornu crkvu svetog Nikole na razinu katedrale s punom jurisdikcijom i biskupijskim dostojanstvom. Tako je osnovana biskupija sa središtem u Otočcu, čime se teritorij senjskog kneza Sigismunda Frankopana izdvaja iz Senjske biskupije sa svim utverdama, posjedima i naseljima, odnosno sa žiteljima koji su pod Sigismundovom vlašću, koje izuzima i potpuno odvaja i oslobađa od duhovne uprave senjskog biskupa i stavlja pod upravu otočkog biskupa koji će biti podređen splitskom metropoliti, te da otočkom biskupu pripadaju prihodi opatije i crkve svetog Nikole u Otočcu, koja je trenutačno prazna ili s nedovoljno redovnika pa je treba ukinuti.

Nakon dispozicije slijedi formula *koroboracije* kojom papa traži da se njegova odredba poštuje za sva vremena. Dopuna *koroboraciji* je papinski pečat na izvorniku bule. Potom slijedi formula *sankcije* od koje je samo početak naveden u prijepisu. Datacija bule pape Pija II. donosi mjesto izdanja isprave – Siena, godinu (MCCCCLVIII), dan i mjesec (treće Marcijeve Ide) te godinu (drugu) njegova pontifikata. Rimskim brojevima je naznačena godina 1459., ali za nastanak bule uzima se 1460. jer je to druga godina pontifikata pape Pija II. kako se navodi u dataciji. Na kraju bule postoji i *komplecija* - oznaka prepisivača, oznaka da je na originalu bio utisnut pečat. Uvodni i zaključni dio skraćen je zato što je sačuvana u prijepisu⁴⁹. Prvotni izvornik, koji je posjedovala biskupija u Otočcu, sigurno je bio pisan na pergamentu. Nije poznato je li sačuvan, ali može se pretpostaviti da je stradao u turskim paležima i pljačkama. Nastojanjem biskupa Mile Bogovića tekst Bule transkribirao je 2009. godine fra Bazilije Pandžić. U Papinoj buli određuje se dokinuće opatije sv. Nikole, ali ona nije ostvarena, a Papa i ne spominje patronatsko pravo Frankopana ni njihovo pravo odabira biskupa i kanonika, što znači da je to pravo pripadalo ugarsko-hrvatskom kralju. Bula ne spominje točne granice biskupije i zato autori spominju razne varijacije. Vlast otočkog biskupa ovisila je o tome kako se širila i sužavala vlast patrona biskupije Sigismunda Frankopanskog. Političko-vjerska pozadina osnivanja biskupije jest zaustavljanje islama barem na granicama posjeda knezova Frankopana⁵⁰. Međutim sukobi Frankopana s njihovim suverenima, ugarsko-hrvatskim kraljevima nisu pridonosili zaustavljanju turskih prodora u

---

⁴⁹ Brković (2012), 166.

⁵⁰ Brković (2012), 170.

Hrvatsko-Ugarsko Kraljevstvo stoga se u buli ne navode granice biskupije jer ih Turci već ugrožavaju. Na temelju izvora neki povjesničari tvrde da su joj pripadali, pored Otočca, Prozora, Dabra i Vrhovina, kraj do Letinca, Ramljani, područje do Kutereva i Kosinja, Bužani, brinjski kraj i drugo⁵¹.

4.5. Biskupi Otočke biskupije i Otočki kaptol

Prvi biskup Otočke biskupije bio je Blaž Nikolić (Nikolina) (1460.-1492.), dubrovački dominikanac, doktor teologije i Svetoga pisma, koji se tada nalazio u zadarskom samostanu. Pio II. izdaje mu 13. listopada 1460. bulu imenovanja, a 1461. Sigismund Frankopanski izdaje darovnicu kojom mu daruje kuću u gradu Otočcu i drugu kuću u Poljicama, zatim selište Setnić Lug i Prelipi, jednog kmeta u Ljubčoj Vasi, selište Zechovizu, stupu i dva mlina: jedan u Švici, drugi u Sumetači, mlin u Pelici, deset jutara zemljišta Tošmačeva, jedanko toliko u Poljicia, a šest jutara u Stimeljevom gaju i pola poljane, vinograd u Senjskoj Dragi i drugi dio u Vinodolu blizu Novog.⁵² Sigismund je imenovao i kanonike Stolnoga kaptola s četiri kanonika – Ivan arhiđakon, Petar prezbiter, drugi Petar primicer i Matija kanonik bez posebne službe. Dakle, tom je darovnicom Sigismund utemeljio Otočki kaptol, osiguravši njegovim članovima sve uvjete za normalan život. Crkva svetog Nikole postala je katedralnom te je zahtijevala zbog biskupske službe više svećenika, koji su dobivali promaknuće u kanonike te je njih šest činilo manji kanonički zbor otočke crkve, a među njegovim članovima birale su se časti za određena zvanja i službe. Prvu čast unutar Otočkog kaptola obnašao je kanonik *arhipravad* ili *arhiprezbiter*⁵³. On je vodio brigu o ekonomiji biskupije i svim drugim, unutarnjim i vanjskim poslovima crkve i njezinim članovima. U Kaptolu je, uz arhiprezbitera djelovao i kanonik lektor kao druga čast, koji je vodio brigu o školovanju i poučavanju pripravnika klerika, odnosno đakona te se brinuo i za crkvenu korespondenciju⁵⁴. Treću čast u Kaptolu obnašao je kanonik primicerije - *premancer*, koji je bio zadužen za crkveno pjevanje i sve što je vezano za glazbu u određeno doba godine⁵⁵. Ostala trojica bili su obični kanonici sa svojim zaduženjima. Kaptol se spominje 1522. u ispravi otočkog biskupa Vinka Andreisa koji potvrđuje da je Kaptol aktivan, s pet novih kanonika te u pismu pape Klementa VII. od

---

⁵¹ Brković (2012), 171.

⁵² Medved (2012), 146.

⁵³ Gulin (2012), 88.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto.

26. travnja 1527., koji mu nalaže da za svoga biskupa primi Petra Andreisa. Nakon toga Kaptol je doživio sudbinu jednaku kao i Otočka biskupija.

U svojim nastojanjima za osnivanje biskupije Sigismund se poziva na pravo ugarskih kraljeva, a sam kralj Matijaš Korvin pokušava ograničiti moć feudalne gospode jer smatra da se ne mogu takvim pravom na isti način služiti kralj i Frankopani. U tom smislu pokušava onemogućiti feodalce u vršenju patronatskog prava osnivanja biskupija i postavljanja biskupa te pokušava i diskreditirati Blaža Nikolića optuživši ga za nedoličan život i političke makinacije. Godine 1465. Sigismund je umro, a Blaž je sve više boravio u dominikanskom samostanu u Splitu i odande upravljao i Splitskom nadbiskupijom u odsutnosti tamošnjeg nadbiskupa. Razlozi za to bili su i nesigurnost od Turaka, ali i protivljenje senjskog biskupa koji nije odobravao postojanje Otočke biskupije koja je zauzimala i dio Senjske. Međutim neki dokumenti Svete Stolice smještaju opatiju sv. Nikole u Senjsku biskupiju, a petnaestak godina nakon uspostave Otočke biskupije još se spominje Leonardo, vikar senjskoga biskupa za Gacku. Mile Bogović smatra da razlozi tih nejasnoća leže u tome jer je otočki biskup vjerojatno vršio stvarnu jurisdikciju samo u Otočcu i u mjestima koje je dobio kao nadarbinu jer nije bila rijetkost u to vrijeme da su neki biskupi postajali biskupi radi pastoralnih razloga, a biskupska nadarbina služila im je kao plaća za posao koji su obavljali⁵⁶.

Kralj Matijaš je i dao podršku senjskome biskupu da vrši svoja jurisdikcijska prava na području Otočke biskupije kao da ona i ne postoji. Medved smatra da se čak može reći da je za života kralja Matijaša Gacka samo formalno biskupija, a da je stvarno u sastavu Senjske biskupije⁵⁷. Mađarski kralj čak se zbog tih pitanja i sukobio sa Svetom Stolicom kada je zaprijetio odcjepljenjem od pape ako Sveti Otac ne prizna kraljevoga kandidata za modruškoga biskupa Antuna Dalmatinca, kojega je postavio bez konzultiranja s Rimom i kada je papa zauzvrat imenovao svoga kandidata Kristofora Dubrovčanina.

Nakon smrti biskupa Blaža 1492. godine novi je otočki biskup Ivan de Chierigato iz talijanske Vicenze, koji je tada bio vrhovni poglavar krucifera iz aristokratske vicentinske obitelji. Kratko je na tome položaju jer već 6. rujna 1493. postaje kotorskim biskupom.

Vinka de Andreisa (1493.-1520.) imenovao je otočkim biskupom papa Aleksandar VI., 6. rujna 1493. Trogirski dominikanac filozofiju i teologiju učio je u Zadru i potom u Perugi, gdje je postigao naslov lektora teologije. Bio je vikar reformiranih samostana u Dalmaciji, a zatim i prior trogirskoga samostana. U povijesnim izvorima pohvalno se ističe

---

⁵⁶ Medved (2012), 148.

⁵⁷ Isto.

njegovo odlikovanje znanjem i svetim življenje te ga se naziva „inteligentnim teologom i svetim dominikancem“⁵⁸.

Za otočkoga biskupa zaređen je u Splitu od splitskoga nadbiskupa Averalda uz asistenciju modruškoga biskupa Kristofora i duvanjskoga Vida. Godine 1501. dogovara sa senjskim biskupom Jakovom Blažiolovićem da se područje Otočke biskupije potpuno sjedini sa Senjskom. Papa to potvrđuje 13. rujna 1513. kada je Senjsku biskupiju udijelio kao nadarbinu ostrogonskom kardinalu Tomi Bakaču i tako proširio njegova prava i na Otočku biskupiju kao sastavni dio Senjske biskupije. „U dogovoru s otočkim biskupom, papa apostolskom vlašću ujedinjuje i pritjelovljuje Otočku biskupiju Senjskoj“⁵⁹.

Vinko de Andreis najviše se bavio diplomacijom pa je postao i predsjednik bratovštine sv. Jeronima u Rimu te je i u Otočcu uspio ostvariti veća prava od prethodnika. Lav X. imenovao ga je povjerenikom za Ilirik, a potpisivao se i kao „glavni povjerenik pape za Ugarsku“⁶⁰. Ali došlo je i do sukoba između de Andreisa i senjskih biskupa jer su senjski biskupi ubirali desetine i po Gackoj.

Sinovac Vinka de Andreisa, Petar Andreis/Andrijević iz Trogira, imenovan je otočkim biskupom 6. prosinca 1520. godine. Za otočkog biskupa posvetio ga je stric, također otočki biskup, Vinko de Andreis. Nakon imenovanja Petar je u roku od osam mjeseci bio dužan zatražiti od papinske kancelarije apostolsko pismo, ali to nije učinio. Ante Gulin smatra da su dva razloga za to: plaćanje dužne pristojbe papinskoj kancelariji ili to što se dvoumio poći u biskupiju i radije bi bio ostao u Rimu⁶¹. Nije to učinio ni nakon dvanaest mjeseci, pa ga papa Klement VII. kori i opominje 1526, a opominje i Otočki kaptol 22. travnja 1527. da biskupu iskaže pokornost, a Senjskom kaptolu nalaže neka biskupu Andreisu pomogne ući u posjed njegove biskupije. Pečatnjak biskupa Petra de Andreisa koji je pronađen u Otočcu 1712. godine, prema Gulinu, opovrgava mišljenje nekih povjesničara da Petar Andreis nikada nije bio u Otočcu⁶². Tim pečatnjakom potvrđuje se da je Petar nosio čast otočkog biskupa sve do kraja života. Pečatnjak je izrađen od mjedi u obliku mandorle. Na poledini ima plosnatu dršku s rupicom kroz koju se provlačila vrpca. Pečatna slika sastoji se od natpisa koji je između dva niza sitnih bisera ispisan u majuskulnoj kapitali renesansnog obilježja sa znakom križa: PETRUS DE ANDREIS DALMATA EPISCOPVS OTOCIENSIS. Natpis omeđuje središnji

---

⁵⁸ Medved (2012), 149.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Isto

⁶¹ Isto, 189.

⁶² Gulin 2012, 191

lik sv. Biskupa Nikole, koji je frontalno koncipiran u aureoli i s kapicom na glavi kako sjedi na stolici renesansne forme sa stiliziranim viticama. Pečatnjak biskupa Petra Andreisa s pažnjom je koncipiran i izmodeliran u plitkom reljefu s renesansnim osobinama⁶³. Petar de Andreis preminuo je oko 1530. i neko vrijeme naslov otočkog biskupa nosi izvjesni Nikola⁶⁴, ali nakon 1534. Otočka biskupija više se ne spominje. Zadnje spominjanje Otočkoga kaptola bilježi se 1527. u papinom pozivu kaptolu da primi biskupa Petra de Andreisa.

4.6. Opatija sv. Nikole u Otočcu

O opatiji sv. Nikole u Otočcu nalazimo prvi spomen na Bašćanskoj ploči, ali neki povjesničari smatraju da to nije Otočac u Gackoj nego neka opatija sv. Nikole na jednom od kvarnerskih otoka, a neki smatraju da je to Otočac kod Vrbnika. Bogović smatra da do sada nije pronađena ni jedna opatija toga imena osim u Gackoj i da dok se ne donesu jači dokazi treba vjerovati da je na Bašćanskoj ploči baš riječ o toj opatiji⁶⁵. Isto tako Bogović smatra da ne stoji tvrdnja da se opatija sv. Nikole javlja tek u 15. stoljeću jer je poznato da je opat te opatije 1389. godine trebao platiti splitskom nadbiskupu kaznu što nije došao na zasjedanje metropolitanske sinode u Split.

Društvene okolnosti i povijesne prilike koje se očituju prije svega u turskom nadiranju u ove krajeve jedan su od razloga nestanka Otočke biskupije. U godinama turskog nadiranja Otočka biskupija jednostavno nije mogla preživjeti. Kralj Matijaš nastojao je omesti biskupa Blaža u pastoralnoj službi, ali nastojao je i Hrvatsku što više skućiti, oslabiti plemstvo i samoupravu, osobito knezove Frankopane. Pod izgovorom da Mlečani ne zauzmu hrvatski grad Senj, oduzeo ga je Frankopanima 1469. godine. Oteo im je i područje Vinodola do Trsata. U Senju je 1477. ustrojena Senjska kapetanija kao uporišna točka za obranu od Turaka s kopna i od Mletačana s mora. U drugom navratu 1480. oduzeo je Matijaš Frankopanima Hrvatsko primorje, osim otoka Krka. Knez Ivan Frankopan pozvao je u pomoć Mlečane koji su ga prevarili i zauzeli Krk, a njega odveli u zatočeništvo. Nakon toga, 1486. oduzet im je i Otočac. Nestajala su tako posljednja utočišta hrvatske crkvene glagoljaške službe.

---

⁶³ Isto, 191

⁶⁴ Medved, 2012, 150

⁶⁵ Bogović str. 25

5. ZAKLJUČAK

Na Senjsku i Otočku biskupiju u srednjem vijeku odrazilo se općenito krizno stanje Crkve u 14. stoljeću. Do 1333. u Senju je biskupe birao Senjski kaptol, a potvrđivao ih splitski nadbiskup. Nakon te godine senjske biskupe izravno je imenovao papa, a biskupi su bili stranci, većinom Talijani. Važan događaj u životu senjske Crkve svakako je i donošenje kaptolskog Statuta koji određuje prava i dužnosti kaptola i kanonika, a time i progovara o širim prilikama u senjskoj Crkvi. Kaptol kanonika crkve sv. Marije djeluje i kao *locus credibilis* ili vjerodostojno mjesto u kojemu su kanonici kaptola sastavljali, pisali, prepisivali i izdavali pod svojim pečatom sve vrste privatnih pravnih ugovora i drugih dokumenata na zahtjev kralja, banova, sudaca i drugih stranaka. Takvu javnu djelatnost obavljao je Senjski kaptol na temelju privilegija kralja Sigismunda od 1392. pa sve do 1741. godine. Senj i Senjski kaptol bili su i kolijevka glagoljice i glagoljaške prakse u Hrvatskoj. Na molbu senjskoga biskupa Filipa papa Inocent IV. uključio je senjskog biskupa u krug glagoljaša što je značilo da on dozvoljava biskupu da može slaviti staroslavensku službu Božju svuda gdje se govori slavenski. To je osobito važno jer je označilo početak uvođenja narodnog jezika u liturgiju. Nakon toga nastaju i naši brojni spomenici na glagoljici, a osnovana je i prva poznata tiskara na hrvatskom prostoru.

Otočku biskupiju je 1460. osnovao papa Pio II., renesansni papa koji je gajio dobre odnose sa Slavenima, ali je njezin pravi utemeljitelj Sigismund Frankopan. On dotadašnju benediktinsku crkvu sv. Nikole obilno daruje prihodima, raznim dobrima i kurijom te je tako pripremio teren za osnivanje biskupije. Na njegovu inicijativu Otočac je tada proglašen gradom - *civitas* temeljem bule koju je papa Pio II. izdao 5. ožujka 1460. godine. Knezovi Frankopani i inače su mnogo doprinijeli našoj crkvenoj i kulturnoj povijesti, a osnutak biskupije u Otočcu bio je vrhunac povijesnog i kulturnog razvoja srednjovjekovne Gacke. Iako se nakon 1534. godine više ne spominje, povijest Otočke biskupije svjedoči i o visokom intelektualnom profilu naših biskupa i o sudjelovanju hrvatskih redovnika i svećenika u humanističkim gibanjima tadašnje Katoličke crkve u Europi.

Biskupije Senjska i Modruška ili Krbavska postojale su kao samostalne crkvene jedinice do 1969., kad je bulom pape Pavla VI. *Coetu instante* osnovana Riječko-senjska nadbiskupija koja je obuhvatila i područje Senjske i nekadašnje Otočke biskupije. Otočka

biskupija zajedno sa starom biskupijom u Krbavi i Modrušu i biskupijom u Senju prethodila je današnjoj Gospićko-senjskoj biskupiji, uspostavljenoj 2000. godine.

Postojanje Senjske i Otočke biskupije svjedoči o tome kako kršćanstvo ima duboke korijene na ovim prostorima i o tome koliko je vjera oduvijek za nas bila važna. Osim senjskog biskupskog sjedišta koje je postojalo još u starom vijeku, u srednjem vijeku postojala su još tri - u Krbavi, Modrušu i Otočcu, a sva tri su bila važan faktor u stvaranju našeg vjerskog i nacionalnog identiteta.

Vlatka Buric

LITERATURA:

Bogović, M. (1988) Crkvene prilike u Senju u 14. stoljeću i Statut senjskog kaptola u: *Senjski zbornik* 15, 15-27.

Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=128789

Bogović, M. (2001) Povijest biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske biskupije u: *Izvori za hrvatsku povijest*, 7. 21-32.

Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=83678

Bogović, M. (2008) Senjska glagoljska baština u: *Senjski zbornik* 35, 11- 26. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=66945

Brković, M. (2012) Diplomatičko-povijesni sadržaj bule pape Pija II. o osnutku Otočke biskupije i grada Otočca (5. III. 1460.) u: *Gacka u srednjem vijeku : zbornik radova*, 155-179. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Gulin, A. (1988) Javna djelatnost notarske kancelarije i Kaptola u Senju tijekom srednjeg vijeka u: *Senjski zbornik*, 13. 29-46.

Gulin, A. (2012) Otočka biskupija, Kaptol i biskup Petar Andrijević u: *Gacka u srednjem vijeku : zbornik radova*, 181-193. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Ljubović, B. (2012) Frankapansko razdoblje u političkim i društveno-gospodarskim odnosima Otočca i Senja u: *Gacka u srednjem vijeku : zbornik radova*, 195-205. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Macan, T. (1995) Hrvatska povijest. Zagreb: Matica hrvatska.

Medved, M. (2012) Nastanak i nestanak Otočke biskupije u: *Gacka u srednjem vijeku : zbornik radova*, 137-153. Zagreb : Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Nekić, D. (1997) Senjska biskupija u srednjem vijeku u: *Senjski zbornik* 24, 31-48. Plemićka obitelj Frankopana. //www.modruskcs.hr/plemicka_obitelj_frankopana.php